

„Azt hiszem, megtaláltam az állatok és a civilizált ember közötti hiányzó láncszemet. Mi vagyunk az.”
Konrad Lorenz

ÚJ IGAZGATÓ A NEMZETI PARK ÉLÉN

A Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság február 15-ével hivatalba lépett új igazgatója, Dr. Boros Emil Ph.D. a környezettudományok doktora. Hazai és külföldi publikációinak csak cím szerinti felsorolása oldalakat tesz ki. Olvasásuk közben az embernek olyan érzése támad, hogy írójukban nyilvános szereplésektől visszahúzódo, életét a tudománynak szentelő szerzöt tisztelhetünk. - Így van ez? – kérdeztük Boros Emiltől.

- Nem gondolom, hogy jellemző lenne rám ez a fajta visszahúzódoás. Az utóbbi négy évben, amikor közép-európai léptékű kitekintésben környezet- és természetvédelmi szakértőként elsősorban EU-s projektekben dolgoztam, voltaképp azért fordultam el a mindennapos hivatali munkától, hogy összegezzem a szakmai tudományos munkámat, s megalkossam, megvédjem a saját tudományos téziseimet. Most viszont nagyon jó érzéssel tértem ide vissza, hiszen 1997-től tíz éven át dolgoztam ökológiai szakfelügyelőként a KNP Igazgatóságán.

- Miniszteri elismerő oklevél birtokosa, s nemzetközi hírű természetvédelmi szakértő. Mi motiválta a KNPI igazgatói megbízatásának elfogadásában?

- Bár ez a munka a szakmai irányítás, humánszervezés és érdekképviselet sokrétű és komplex feladatellátását igényli, szívesen vállalom. Már korábban is azok közé tartoztam, akik nem napi nyolc órában látják el a feladataikat. A két előző igazgatóval szemben megvan az az előnyöm is, hogy sem az emberekkel, sem magával a területtel nem kellett ismerkednem. Érzelmileg is nagyon erősen kötődöm ehhez a tájhoz. Pesti gyerekként gyakran nyaraltam rokonaimnál Ladánybenén, egy igazi kiskunsági tanyán, amihez szántó, legelő és kaszáló is tartozott. Juhászkodtam, vasvillával gyűjtöttem a szénát, lovas kocsit hajtottam, kukoricát morzsoltam, azaz közelről láttam, hogyan működik egy önfenntartó tanyasi gazdaság, és persze a tájat és az itt élő embereket is nagyon megszerettem. A környékre később madarászként is gyakran visszajártam. A Hunyadvárosban is élnek rokonaim, s az itt töltött tíz évem jelentős részében én is itt laktam.

- A régi időkhöz képest mi változott meg az Igazgatóság életében, s hogy viszonyul ehhez?

- Nagyon dinamikusan folyik a gazdálkodás fejlesztése, amelynek során a saját bevételek növelése került előtérbe. Az állami támogatás erős csökkenésével ez szükségszerű és elkerülhetetlen folyamat. Ehhez az igazgatóság vagyonkezelésében elég jelentős állami földterület van, amin nonprofit jellegű tevékenység folyik. A természetvédelmi korlátozások miatt a termőföld kihasználásának a gazdaságossági haszonvétel mértéke alatt kell maradnia. A gazdálkodás léptéke így is elért egy olyan szintet, amely mellett az ezt megalapozó és felügyelő szakmai alaptervékenység szintje további fejlesztésre szorul. Érdemes például nagyobb figyelmet szentelni a gazdálkodási tevékenységet kísérő monitoring tevékenységnek annak érdekében, hogy az eredményeink a természetvédelmi munka viszonylatában is visszacsatolhatóak legyenek. Pontosan tisztában kell lennünk bizonyos gazdálkodási folyamatok természetre gyakorolt hatásával, s ezt le kell követni tudományosan megalapozott adatokkal. A gazdálkodási kényszer nem jelentheti a természetvédelmi szempontok mellőzését. A kettő csakis egymással szinkronban működhet.

Mindehhez egy életből vett gyakorlati példa: elindult a szürkemarha számának dinamikus fejlesztése, de a természetvédelmi szempontokat figyelembevevő tartási mód tervszerűen szabályozott döntéshozatali és monitoring rendszere még csak most van kialakulóban. Külön kihívás a természetvédelem számára, hogy az állattartás területén hogyan kezelhetők a szélsőséges időjárás következményei. Áprilisban például egyidejűleg lehetett belvízről és aszály okozta homokviharakról beszélni, márpedig a Kárpát-medencére egyre inkább a szélsőségek fokozódása lesz jellemző.

A KNPI saját hatáskörű természetvédelmi kezelési feladatainak ellátása a jelenleginél sokkal finomabban szabályozott rendszert igényel, amelynek fontos eleme a természettudományos alapokon nyugvó megfigyelő hálózat kiépítése, működtetése és a szakmai kutatómunka erősítése.

- Környezetünk megóvása érdekében a természetvédelmi szempontok figyelembe vétele széles körben ajánlott. Van-e mód arra, hogy saját gazdálkodási tapasztalataik hozadékaként hasznos és felhasználható információkkal segítsék a gazdákat?

- Az a fogalom, brüsszeli alapelv, hogy „fenntarthatóság”, a mi munkánkban kiemelt jelentőségű, így kötelességünknek tartjuk, hogy mintagazdaságainkban kidolgozzunk és bemutassunk olyan területhasználati módokat, amelyek ezt a célt szolgálják. A tudományos megismerés az alapító okirat szerint is alapfeladataink egyike, így a kezelésünkbe tartozó terület természetkímélő gazdasági hasznosításával egyidejűleg a munkánkat egyfajta szakmai tudományos műhelyként is kell végeznünk. A „kísérleti” gazdálkodási tevékenységünkbe bevonhatók a különböző kutatóhelyek, egyetemek, főiskolák is, ily módon szinte automatikusan kerülhetnek be a mezőgazdasági képzésbe azok a módszertani eredmények, melyek fő úttörői, letéteményesei vagyunk. Az, hogy milyen módon mentsük meg a környezetünket a káros emberi beavatkozásoktól, olyan nagyszabású kísérlet, amiben nekünk mindig egy lépéssel előbb kell járnunk. Gyakorlatba ültethető, kész javaslatokkal kell előállnunk lehetőleg akkor, amikor ez a megelőzés szintjén még hatékony lehet.

E célok kivitelezésében komoly segítség számomra, hogy ökológusként agrármérnöki diplomával is rendelkezem, s e téren is vannak gyakorlati tapasztalataim. Látom a másik oldalt, annak problémáit, érdekeit, szempontjait is. Nem véletlen, és sokat elárul a nemzetpolitikai koncepciókból is az, hogy az agrártárca és a környezetvédelmi minisztérium összehívására került. Visszautalva a kamaszkori emlékekre, az egykori tanyasi gazdaság a környezet számottevő kizsigerezése nélkül tudott eredményesen működni. Ha fellapozzuk a most társadalmi vitára bocsátott új Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégiát, látjuk, hogy a tájfenntartás mai alapelvei lényegében megegyeznek az önfenntartó paraszti kisgazdaságban tapasztaltakkal.

- A KNP területének kétharmada 1979 óta bioszféra rezervátum, melynek egyik legjelentősebb botanikai kincse a számos pannóniai bennszülött fajt tartalmazó homokpusztai gyep. Ennek értékes faja például a kései és tartós szegfű vagy a homoki kikerics. Itt található reliktum halfaj a mocsaras-lápos élőhelyeken még előforduló réti csík és lápi póc. A szikes tavak és puszták környezetében pedig olyan fokozottan védett madárfajok fészkelnek, mint a gólyatöcs vagy a gulipán. Tervez-e új lépéseket a rezervátum értékeinek megóvására?

- A KNPI az elsők között volt, amikor ez a nemzetközi kategóriarendszer bevezetésre került. Azóta számos, időszakonként változó kihívással nézett szembe. Az EU-támogatások rendszere a rezervátum sajátos feladatainak ellátására, a terület természeti értékeinek, táj-, faj- és genetikai sokféleségének megőrzésére garantált és elégséges anyagi lehetőséget nyújt.

A humán érdekek és a bioszféra fenntartása között létrejövő kiegyensúlyozott kapcsolat biztosítása sok kisebb-nagyobb természetvédelmi program működtetésén keresztül

valósul meg. Nagy szerepe van ebben annak a társadalmi szemléletformálásnak is, amelynek alapját, tárgyát épp a KNP Igazgatóságon folyó tudományos kutatómunka teremti meg. Tavaly volt 35 éves a Kiskunsági Nemzeti Park, ami egy ökoszisztéma alakulásában jelentéktelen idő, az itt élő emberek természetvédelemhez való hozzáállásában, az erről való gondolkodásban mégis óriási változások következtek be – még akkor is, ha a finnek példaként emlegetett környezettudatosságát még nem sikerült utolérnünk. Fontos feladatommak érzem a szemléletformáló kommunikációs munka megerősítését, melynek érdekében a külföldi tapasztalatokat is alkalmazni fogjuk, illetve a Szent István Egyetem kutatóinak közreműködésével folyamatban vannak a konfliktusok feltérképezésére vonatkozó társadalomtudományi kutatások is.

- Ön a Magyar Hidrológiai Társaság Limnológiai Szakosztály Szikes Vízi Munkacsoportjának alapító tagja és szakmai koordinátora. Szikes tavaink, melyek állománya Magyarországon itt, a Kiskunságban a legnagyobb, a tájtalakítás, lecsapolás, gyepfeltöltés következtében egyre kisebb méretűvé zsugorodtak. Megállítható-e az egyedi, endemikus és reliktum fajok természetes élőhelyeinek pusztulási folyamata?

- Az élőhelyek megmentését több projekt is segíti, így például az eredeti európai élővilágot feltérképező és őrző Natura 2000 hálózat. Ma már a tájökológia a szikes tavak jelentőségét is az ökoszisztéma szintjén, az összefüggések viszonylatában vizsgálja. Gyakorlati természetvédőként és elméleti szakemberként is sokat vizsgáltam a Kárpát-medence szikes tavainak rendszerét, melynek bizonyos elemei valamilyen mértékben még rehabilitálhatók. Helyreállításuk olyannyira a „szívügyem”, hogy a KNPI igazgatói státuszának elvállalásában is szerepet játszott az a gondolat, hogy vezetőként e probléma megoldásában sokkal hatékonyabban léphetek fel. Nagyon kevés szakembernek adatik meg, hogy tudományos kutatómunkája eredményeit visszaforgassa a gyakorlatba, így óriási lehetőség számomra, hogy mostani tisztségemben tudok olyan döntéseket hozni, és az itt dolgozó több mint száz kollégám munkáját tudom olyan irányba hangolni – akár a szervezeti rendszer részleges átalakításával is –, hogy az még hatékonyabban szolgálja a tudományosan megalapozott törekvéseket.

Nemcsak szakmai tekintetben vannak óriási tartalékaink, hanem elérhetőek számunkra az ezek fedezetéül szolgáló anyagi források is. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökségen keresztül hozzáférhető európai uniós Strukturális Alapokból messze kihasználatlan keretek állnak még elvben rendelkezésre, amelyekből a szikes tavak élőhely-helyreállítására is szeretnénk pályázni. A LIFE Plus nevű, EU által támogatott természetvédelmi projekt keretében két éve foglalkozom a Kárpát-medence szikes tavainak számbavételével és ökológiai állapotuk vizsgálatával. Ennek összefoglalását egy most készülő szakkönyvben fogjuk közreadni, megmutatva értékeinket és teendőinket ezen a téren Brüsszel számára. Ezzel a szakmai megalapozottsággal és az igényelhető anyagi fedezettel szikes tavaink egy részének rehabilitációja egyáltalán nem reménytelen,

- Milyen mértékben partnerek ehhez a térség kis- és középgazdálkodói? Megvan-e az együttműködésből adódó természeties kárpótlásának anyagi fedezete?

- Társadalmi és költséghatékonysági szempontból is fontos kérdés a térség gazdálkodóinak bevonása a földterületek természetvédelmi kezelésébe. Az EU-s területalapú és ehhez kapcsolódó kiegészítő agrár környezetgazdálkodási támogatások ehhez megfelelő háttérrel biztosítanak. A védett területek melletti földvásárlások és az általunk kínált haszonbérletek iránt igen nagy az érdeklődés. Ugyanakkor a tájrehabilitáció a gazdák szemléletváltását és a területhasználati módok átalakítását is igényli.

- EU-szakértőként és a MTA Természetvédelmi és Konzervációbiológiai Bizottságának tagjaként hogyan értékeli a hazai természetvédő munkát?

- A magyar természetvédelem szakmailag igen erős, nemzetközi rangú, ugyanakkor az EU-források adta lehetőségeket nem eléggé tudjuk kihasználni. Ez 2014-ig, a KEOP programokban rejlő nagy beruházások, fejlesztések támogatása idejének lezárulásáig még pótolható, utána már csak a fenntartásra, működtetésre lehet támogatási igényt benyújtani, de jóval nehezebb lesz ezeket elnyerni, főleg megelőző beruházások nélkül. Mindez a gazdaság más területeire is elmondható.

- Az igazgatói iroda falán újdonságként szembetűnik egy Kókay Szabolcs-grafika. Mi a története?

- A művész kedves barátom. Az ő madárfestményei alapján készült az új „Védett madaraink” plakátsorozat. Az eredeti festmények árusításra, illetve ismerősökhöz kerültek, melyekből párat én is őrzök. Az íróasztalom fölött látható sárjáró az egyik kedvenc madaram.

- Mit gondol, lesz még ideje arra, hogy kimenjen a pusztába egy kicsit nézelődni, madarakat távcsövezni?

- E nélkül nagyon nehéz lenne végeznem a rám váró intenzív szakmai munkát. Nemrég is kint voltam kedvenc területemen: Fülöpszállás határában a Kelemen-széken, s összeszámoltam, hány gulipán fészkel ott. Hogy ne legyek teljesen a munkám rabja, aki még a szabadidejét is a szakmájának szenteli, nemrég elkezdtem a magyarság történelmével, a Kárpát-medence őstörténetével foglalkozni. Abból adódóan, hogy 5000-6000 évvel ezelőtt az Alföld földművelő, állattenyésztő népessége már számottevő volt, egyre többen osztják a hármass honfoglalás elméletét. Vannak arra vonatkozó ismereteink, hogy az avarok várták a régi magyarok visszajövetelét, a tatárakai lelet megtalálása pedig a tudományos gondolkodás számára is új megvilágításba helyezte a korábbi ismereteket. A hun-avar-magyar azonosságnak és folytonosságnak ma már egyre több bizonyítéka van. Kíváncsiságból magam is megtanultam pár hónap alatt a rovásírást, így örömmel olvastam az igazgatóság parkjában Buda Ferenc Kossuth-díjas költő réti mészkőből faragott, kun alakot ábrázoló szobrának székely-magyar rovásírással faragott feliratát: „E köember állítatott kun atyáink emlékére. Múló idő állj meg itten, égbéli Nap süss e népre”.

Igaz, valahol az őstörténet is kapcsolódik az ökológiához, mert a természet mai állapotában benne van az itt élő ember több ezer éve is.

*Kada Erika interjúja
Megjelent a Hunyadvárosi Hírmondó
IV. évfolyam 1. számában (2011.)*